

**Ба Шурои диссертатсионии 6D. КОА-19 назди
Донишгоҳи миллии Тоҷикистон (734025, ш.
Душанбе, кучаи Буни Ҳисорак бинои 11)**

ТАҚРИЗИ

муқарризи расмӣ ба диссертатсияи Қурбонова Афзуна Азимбоевна дар мавзӯи “Ҷавобгарии ҷиноятӣ барои таҳрибкорӣ мувофиқи қонуни ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон”, барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯи ихтисоси 12.00.08 – Ҳуқуқи ҷиноятӣ ва криминология; ҳуқуқи иҷроӣ ҷазои ҷиноятӣ пешниҳод шудааст.

Мутобиқати диссертатсия ба ихтисос ва самти илм, ки аз рӯи он диссертатсия ба ҳимоя пешниҳод шудааст. Диссертатсияи Қурбонова Афзуна Азимбоевна дар мавзӯи “Ҷавобгарии ҷиноятӣ барои таҳрибкорӣ мувофиқи қонуни ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон”, ки ба Шурои диссертатсионии 6D.КОА-019 назди Донишгоҳи миллии Тоҷикистон барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯи ихтисоси 12.00.08. – Ҳуқуқи ҷиноятӣ ва криминология; ҳуқуқи иҷроӣ ҷазои ҷиноятӣ, ки аз рӯи он ба Шурои диссертатсионӣ мувофиқи фармоиши Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 7 январи соли 2022, таҳти № 15/шд 62 ҳуқуқи қабули диссертатсияҳо барои ҳимоя дода шудааст, мутобиқ мекунад.

Қобили тазаккур аст, ки таҳқиқоти диссертатсионии мазкур қисми нақшаи дурнамои корҳои илмии Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи ба номи А. Баҳовадинови АМИТ барои солҳои 2016-2020 «Рушди падидаҳои ҳуқуқи давлатӣ дар давраи муосир» (рақами қайди давлатӣ 0116ТJ00765 аз 01.01.2016 с.) ва барои солҳои 2021-2025 «Конститутсия ва рушди асосҳои ҳуқуқии сохтори давлатӣ ва ҷамъиятии Тоҷикистон» (рақами қайди давлатӣ 0121ТJ1102 аз 24.02.2021 с.) омода гардидааст.

Мубрам будани мавзӯи диссертатсия. Дар фазои илми ҳуқуқи ҷиноятӣ яке аз мавзӯҳои мубрам таҳлили ҳуқуқи ҷиноятии ҷиноятҳое, ки дар боби 29

КЧ ҚТ, яъне қинойтҳо ба муқобили асосҳои сохти конституционӣ ва амнияти давлатӣ пешбинӣ шудаанд, мебошад. Таъмини амният дар ҳар як кишвар – хоҳ амнияти шаҳрвандӣ (маданӣ), ҷамъиятӣ ва давлатӣ бошад, хоҳ амнияти равониву маънавӣ – яке аз пояҳо ва рӯкҳои асосии рушди устувор ва босуръати кишвар аст. Рушд ва инкишофи тамоми ҷанбаҳои ҳаёти ҷамъиятӣ (иҷтимоӣ, иқтисодӣ, сиёсӣ, фарҳангӣ ва ғайра) аз амният вобастагӣ дорад. Маҷмӯи эҳтиёҷоти сиёсӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва эҳтиёҷоти дигари Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки аз амалишавии онҳо қобилияти давлат дар таъмини ҳифзи ҳуқуқҳои конституционии инсон ва шаҳрванд, арзишҳои ҷамъият ва ниҳодҳои асосии давлатдорӣ вобаста мебошад, дар умум амнияти миллиро ифода менамоянд.

Амният ниёзи асосии инсон, ҷамъият, давлат, миллат ва башарият мебошад. Бадтарин офате, ки ба сари як миллати рӯ ба инкишоф ва рушдбанда расонида мешавад, маҳрумияти он аз амният мебошад. Таъмини амнияти миллӣ, зери таваҷҷӯҳи ҳамешагии Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ - Пешвои муаззами миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон мебошад. Таъмини амният, мувофиқан ба Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи амният” ҳамчун - татбиқи сиёсати ягонаи давлатӣ дар соҳаи таъмини амният ба воситаи низоми тадбирҳои дорой хусусияти иқтисодӣ, сиёсӣ, ташкилӣ ва дигар хусусиятҳо, ки ҷавобгӯи таҳдид ба манфиатҳои ҳаётан муҳими инсон ва шаҳрванд, ҷамъият ва давлат мебошанд, маънидод шудааст. Дар Паёми имсолаи (соли 2023) Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон чун ҳамеша таъкид карда шуд, ки “Вазъи мураккабу ташвишовари минтақа ва ҷаҳон, аз ҷумла торафт шиддат гирифтани раванди азнавтақсимкунии дунё, яроқнокшавии бошитоб, «ҷанги сард», таҳдиду хатарҳои муосир – терроризму экстремизм, қочоқи силоҳ, қинойтҳои киберӣ ва дигар қинойткориҳои муташаккили фаромиллӣ моро водор месозад, ки барои таъмин намудани амнияти мудофиавии кишварамон тадбирҳои иловагӣ андешем”. Чунин хатарҳои муосир имрӯзҳо ба амнияти миллии Тоҷикистон дар умум ва амнияти давлатӣ, ҷамъиятӣ, иқтисодӣ, озуқаворӣ, ҳарбӣ, экологӣ,

иттилоотӣ ва ғайра дар алоҳидагӣ таҳдид мекунанд. Яъне, маҷмӯи шароит, раванд ва омилҳое, аз қабилӣ терроризму экстремизм, қочоқи силоҳ, ҷиноятҳои киберӣ ва дигар ҷинояткориҳои муташаккили фаромиллӣ, ки барои амалишавии манфиатҳои миллӣ монеа мешаванд ё ба онҳо хатар ба вучуд меоранд, мушоҳида мегарданд. Ҳамин тавр, амнияти давлат ва шаҳрвандони он яке аз афзалиятҳои асосӣ, яъне меҳварӣ дар Паёми имсолаи (соли 2023) Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад.

Мубрамияти мавзӯи мазкурро ҳамчунин муаллиф дуруст арзёбӣ намуда, қайд менамояд, ки “бори аввал дар сатҳи қонунгузорӣ ҷавобгариҳои ҷиноятӣ барои таҳрибкорӣ бо Қарори Кумитаи иҷроияи марказии Русия аз 20 июни соли 1919 «Дар бораи аз қаламрави умумӣ хориҷ кардани минтақаҳои ҳолати ҳарбӣ эълоншуда» муқаррар гардид. Дар Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Шӯравии Сотсиалистии Тоҷикистон солҳои 1935 ва 1961 ҷавобгариҳои ҷиноятӣ барои таҳрибкорӣ дар шакли моддаи мустақил пешбинӣ гардид. Ҷавобгариҳои ҷиноятӣ барои таҳрибкорӣ дар Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз соли 1998 дар м. 309 муқаррар гардид. Новобаста ба ин, то имрӯз тадқиқоти ҳамаҷонибаи илмӣ мукаммале вобаста ба масъалаи ҷавобгариҳои ҷиноятӣ барои таҳрибкорӣ вучуд надорад. Аз ин рӯ, ҳанӯз ҳам бештари мушкилот дар самти ҷавобгариҳои ҷиноятӣ барои таҳрибкорӣ ҷой доранд, ки бартараф намудани онҳо маҳз тавассути анҷом додани таҳқиқоти назариявӣ ва амалӣ зарур мебошад, зеро ҳангоми дар амалия татбиқ намудани м. 309 КҶ ҚТ мушкилиҳо ба миён меоянд. Аз ҷумла, вобаста ба объекти таҳрибкорӣ, ки қаблан ҳамчун ҷиноят алайҳи давлат муайян гардида буд, аммо ҳоло ҷиноят бар зидди асосҳои соҳти конституционӣ ва амнияти давлатӣ мебошад, инчунин моҳият ва мазмуни дигар унсурҳо ва хусусиятҳои ин ҷиноят, тағйироти қонунгузорӣ, ки боиси афзоиши шаклҳои ҷинояткорӣ гардид, мушкилоти фарқ кардани таҳрибкорӣ аз амалии террористӣ ва дигар ҷиноятҳои ҳамшабеҳ ва монанди инҳо”.

Мубрамияти мазӯи мазкур ҳамчунин бо он асоснок карда мешавад, ки дар доктринаи ҳуқуқи ҷиноятӣ дар самти мавзӯи таҳқиқшаванда, яъне ҷавобгариҳои ҷиноятӣ барои таҳрибкорӣ фикру ақидаҳои ягона оид ба мазмун ва моҳияти

таркиби тахрибкорӣ на танҳо нисбати объект, балки предмети он, криминализатсия намудани намудҳои нави тахрибкорӣ, мақсади он низ ҷой надорад. Ҳалли масъалаҳои мазкур рӯзмарра буда, аҳамияти муҳимми назариявӣ ва амалӣ доранд. Маҳз ҳалли ин проблемаҳо интихоби мавзӯи таҳқиқоти илмии муаллифро боз ҳам актуалӣ мегардонад.

Ҳарчанд дар рисолаҳои илмӣ, асарҳои мақолаҳои олимони ватанӣ А.И. Сафарзода, А.К. Шарипов, В.А. Абдухамитов, К.Х. Солиев, М.М. Зохидова, М.П. Ҳайдарзода, Р.Ҳ. Раҳимзода, Ш.Х. Ҳафиззода ва дигарон баъзе аз қиматҳои масъалаҳои ҷинойти тахрибкорӣ аз нигоҳи илмӣ ва амалӣ дар доираи маҳдуд мавриди таҳлил қарор дода шуда бошад ҳам, аммо ҳанӯз таҳқиқотҳои бунёдӣ, яъне дар сатҳи диссертатсионӣ вобаста ба масъалаи мазкур ягон кор ҷой надорад, ва ин ҳолат тақозо менамояд, ки ҳалли проблемаҳои ҷойдошта маҳз тавасути таҳқиқоти маҷмӯии мушаххас ҳал карда мешавад.

Дар асоси гуфтаҳои зикргардида таҳлили ҳамҷонибаи назариявӣ ва амалии масъалаи “Ҷавобгарии ҷинойтӣ барои тахрибкорӣ мувофиқи қонуни ҷинойтии Ҷумҳурии Тоҷикистон”, коркарди тавсияҳои илман асоснок ҷиҳати мукамалгардонии қонуни ҷинойтӣ дар замони имрӯза мубрам мебошанд. Муаллиф ба пуррагӣ тавонистааст, ки дар доираи муқаддима, ду боб, шаш зербоб ва хулоса моҳияти мавзӯи таҳқиқоти диссертатсионро баррасӣ кунад.

Дар боби якум, ки **“Танзими ҳуқуқи ҷавобгарии ҷинойтӣ барои тахрибкорӣ: таҳлили таърихӣ ва муқоисавӣ-ҳуқуқӣ”** ном гирифтааст, фарогири масъалаҳои таърихи ташаккул ва рушди ҷавобгарии ҷинойтӣ барои тахрибкорӣ дар қаламрави Тоҷикистони таърихӣ ва таҳлили муқоисавӣ-ҳуқуқии ҷавобгарии ҷинойтӣ барои тахрибкорӣ мутобиқи қонунгузориҳои ҷинойтии давлатҳои узви Иттиҳоди Давлатҳои Мустақил мебошад. Дар боби мазкур чунин хулосабарориҳои муаллиф аҳамияти муҳим доранд: 1) муаллифи диссертатсия пешниҳод мекунад, ки ҷавобгарии ҷинойтӣ барои тахрибкорӣ бори аввал дар қаламрави Тоҷикистон дар сатҳи қонунгузорӣ асосан дар даврони шӯравӣ пешбинӣ гардида буд. Қонунгузориҳои ҷинойтии ин давра ба истилоҳи «тахрибкорӣ» шинос буда дар муқоиса бо КҶ ҚТ амакунанда тарафи

объективии ҷинояти таҳрибкорӣ мукамалтар аст. Ҷинояти таҳрибкорӣ баъди ба даст овардани истиқлоли Тоҷикистон дар сатҳи КҶ ҚТ дар м. 309 амалкунанда бо тағйироти назаррасе нигоҳ дошта шуд; 2) дар асоси таҳлили адабиёти ҳуқуқӣ муаллиф ба хулосае омадааст, ки бо дарназардошти он, ки дар кишварҳои ИДМ Кодекси намунавии ҷиноятии ИДМ ҳамчун заминаи меъёрию ҳуқуқии ҷиноятӣ амал мекунад, кирдорҳои дар он муайянгардидаро ҳамчун аломати тарафи объективии ҷинояти таҳлилшаванда муттаҳид намудан зарур аст, зеро аксари кишварҳои узви ИДМ асосан бо аломатҳои тарафи объективии таҳрибкорӣ тарзҳои шабеҳи содир намудани ин ҷиноятро ишора мекунанд; 3) дар асоси таҳлили муқоисавӣ-ҳуқуқии қонунгузорию ҷиноятии давлатҳои узви ИДМ дар самти ҷавобгарии ҷиноятӣ барои таҳрибкорӣ муаллиф дуруст пешниҳод намудааст, ки ба таври мушахас қонуниятҳои пайдоиши манъи ҳуқуқӣ-ҷиноят таҳрибкорӣ, ҳастӣ ва татбиқи он, ояндаи инкишоф ва мукамалгардии таркиби он муайян карда шавад. Чунин ҷиҳатҳои мусбӣ (навгонии) қонунгузорию ҷиноятии давлатҳои узви ИДМ метавонанд дар самти мукамалгардии КҶ ҚТ вобаста ба ҷинояти таҳрибкорӣ аҳамияти махсус дошта бошанд: а) криминализатсия намудани мусоидат ба фаъолияти таҳрибкорона, гирифтани таълимот барои анҷом додани амалиёти таҳрибкорона ва ташкили гуруҳи (иттиҳоди) таҳрибкорона ё иштирок дар он; таҳрибкорие, ки бо қатли оммавии одамон, зарар ба саломатии онҳо, инчунин захролудшавии оммавӣ, паҳн намудани эпидемия ва эпизоотия алоқаманд аст; б) муқаррар намудани аломатҳои бандубастшаванда, ба омнандӣ: - содир намудани таҳрибкорӣ аз ҷониби гуруҳи муташаккил; 2) таҳрибкорие, ки сабаби бавучуд омадани зарари калони молумулкӣ ё дигар оқибатҳои вазнин мегардад; 3) таҳрибкорие, ки боиси марги инсон гаштааст.

Боби дуввуми рисола ба масъалаи “Тавсифи ҳуқуқии ҷиноятии ҷинояти таҳрибкорӣ” бахшида шуда, дар он масъалаҳои таҳлили ҳуқуқӣ-ҷиноятии объекти ҷинояти таҳрибкорӣ, таҳлили ҳуқуқӣ-ҷиноятии тарафи объективии таҳрибкорӣ, аломатҳои субъективии ҷинояти таҳрибкорӣ, тафовути ҷинояти таҳрибкорӣ аз терроризм таҳлил ва баррасӣ гардидаанд. Дар боби мазкур чунин хулосабарориҳои муаллиф аҳамияти муҳим доранд: 1) муаллиф исбот

намудааст, ки дар таркиби тахрибкорӣ криминализатсия намудани чунин ҳолатҳо зарур ва саривақтӣ мебошад: а) криминализатсия намудани шакли муосири содир намудани амалҳои тахрибкорона ва бо ҳамин мақсад ба диспозитсияи м. 309 КҶ ҚТ ворид намудани ибораи «ҳамлаҳои киберӣ»; б) оқибатҳои амалҳои тахрибкориро ба назар гирифта, ба диспозитсияи м. 309 КҶ ҚТ ворид намудани ибораи «ба куштори оммавии одамон, расонидани зарари ҷисмонӣ ё расонидани зарари дигар ба саломатии онҳо» зарур мебошад; в) криминализатсия намудан ва ба таркиби тахрибкорӣ ворид намудани чунин шаклҳои содир намудани амалҳои тахрибкорона ба монанди захролудшавии оммавӣ, паҳн намудани эпидемия, эпизоотия ё эпифитотихо; 2) муаллиф асоснок менамояд, ки Тарафи субъективии тахрибкорӣ бо ду хусусияти ҳатмӣ тавсиф карда мешавад: 1) гуноҳ дар шакли қасди бевосита, ва 2) мақсади ноустувор кардани амнияти иқтисодӣ ва иқтисодии мудофиавии ҚТ. Ангеза ва ҳолати эмотсионалӣ аломати факултативии тарафи субъективии тахрибкорӣ мебошад, ки метавонанд ҳангоми баровардани ҳукм аҳаммияти ҳуқуқӣ дошта бошанд; 3) пешниҳоди муаллиф вобаста ба он, ки зарари воқеӣ бо амалҳои тахрибкорона расонидашуда ба арзишҳои мушаххаси ҷамъиятӣ, ки объекти амнияти давлатӣ мебошанд равона гардидаанд, ва: 1) бо м. 309 КҶ ҚТ фаро гирифта шудааст, ба истисноии ҳолатҳои аломатҳои ҷиноят, ки мувофиқи моддаи дигари Кодекси ҷиноятӣ бандубасти иловагиро талаб мекунад, ки барои содир кардани он ҷазои сахттар пешбинӣ мекунад; 2) ҳамеша омиле мебошад, ки дараҷаи хавфи ҷамъиятӣ кирдори тахрибкориро афзоиш медиҳад, ки он бояд ҳангоми баровардани ҳукми шахси гунаҳкор ба назар гирифта шавад, дуруст мебошад.

Дараҷаи навгонии натиҷаҳои дар диссертатсия бадастомада ва нуқтаҳои илмие, ки барои ҳимоя пешниҳод мешаванд.

Диссертатсияи Курбонова Афзуна Азимбоевна аввалин таҳқиқоти маҷмӯӣ бо забони давлатӣ доир ба масъалаҳои назариявӣ, қонунгузорӣ ва амалии ҷавобгарии ҷиноятӣ барои тахрибкорӣ дар илми ҳуқуқи ҷиноятӣ мебошад.

Дар он масъалаҳои таърихи ташаккул ва рушди ҷавобгарии ҷиноятӣ барои таҳрибкорӣ дар каламрави Тоҷикистони таърихӣ, таҳлили муқоисавӣ-ҳуқуқии ҷавобгарии ҷиноятӣ барои таҳрибкорӣ мутобиқи қонунгузори ҷинояти давлатҳои узви Иттиҳоди Давлатҳои Мустақил, аломатҳои объективӣ ва субъективии ҷинояти таҳрибкорӣ, тафовути ҷинояти таҳрибкорӣ аз терроризм таҳлил ва баррасӣ гардидаанд, ки нағзони таҳқиқоти мазкурро дар илми ҳуқуқии ҷиноятӣ бозгӯӣ менамоянд. Дар диссертатсия, инчунин, зарурати такмил додани м. 309 КҶ ҚТ, сохтори нави он пешниҳод гардида, тамоюлҳои танзими меъёрии ҷавобгарии ҷиноятӣ барои таҳрибкорӣ дар қонунҳои ҷинояти Тоҷикистон дар марҳалаҳои гуногуни рушди таърихӣ таҳлил карда шуда, тадбирҳои зарурӣ барои мукамалгардии сохтори таркибии ҷинояти мазкур андешида шудаанд. Чунин пешниҳодҳои муаллиф хусусияти нағзони дорнад:

1. Муаллиф дар асоси таҳқиқоти таърихӣ-ҳуқуқӣ рушди қонунгузори ҷинояти Тоҷикистонро вобаста ба ҷавобгарии ҷиноятӣ барои таҳрибкорӣ аз рӯйи ташаккул ва инкишофаш ба ду давраи асосӣ ҷудо карда шудааст: а) давраи Шуравӣ (солҳои 1917-1991) - ташаккулёбии ҷинояти таҳрибкорӣ дар сатҳи қонунгузорӣ; б) замони истиқлол, дар сохтори таркиби ҷинояти таҳрибкорӣ, нағз ва андозаи ҷазо, аломатҳои бандубасткунандаи таркиби ҷиноят, шакли гуноҳ ва аломатҳои тарафи объективӣ ва субъективии ҷинояти таҳқиқшаванда тағйироти назаррас ба миён омаданд.

2. Муаллиф дар сатҳи диссертатсия асоснок мекунад, ки давлатҳои хориҷӣ, гуруҳҳои (ташкilotҳои) террористию экстремистӣ метавонанд таҳрибкориро бо мақсади суст кардани амнияти миллӣ ва заиф гардонидани амнияти иқтисодии Тоҷикистон, пешбурди манфиатҳои сиёсӣ, ҳарбӣ, душманона, иқтисодӣ ва ғайраҳо истифода баранд ва он аксаран ба таври пинҳонӣ сурат мегирад. Таҳрибкорӣ дар ҷаҳони муосир метавонад аз ҳар гӯшаи ҷаҳон анҷом дода шавад. Истифодаи беамониати ТИК дар масъалаҳои амнияти иқтисодӣ ва иқтисодии муҳофизатӣ шаклҳои нави тарафи объективии таҳрибкориро ба вуҷуд меорад, яъне таҳрибкории кибернетикӣ. Ин муқаррарот бояд аз категорияи гипотеза ба

категорияи амалияи устувор гузарад. Корношоям кардани инфраструктураи харбӣ, таҷҳизоти саноатӣ, системаҳои автомати идоракунӣ, барномаҳои компютерӣ ва дигар иншооти мудофиавӣ муҳимтарин вазифаҳоест, ки дар натиҷаи таҳрибқори кибернетикӣ ҳал карда шудаанд. Барои ҳимояи ҳамҷонибаи ҳуқуқӣ-ҷиноятии манфиатҳои амнияти иқтисодӣ ва иқтидори мудофиавӣ аз ҳамлаи киберӣ, ки ба амнияти давлат таҷовуз мекунад, ҷиноят ҳисоб карда, ин амал ҳамчун ҷиноят – таҳрибқорӣ тасниф карда шавад. Дастгир кардани гумонбаршуда, интиқол додани ӯ ба мақомоти тафтишоти пешакӣ, барасмиятдарории протокол қисми таркибии дастгир кардани муҳофизии ҷиноятӣ мебошад. Аз лаҳзаи барасмият даровардани қарор дар бораи гумонбаршуда донишмандони шахс дар содир кардани ҷиноят ё аз лаҳзаи дастгир кардани воқеӣ, шахс дастгиршуда ба ҳисоб рафта, то қабули қарор дар бораи ба ҷавобгари ҷиноятӣ ба сифати айбдоршаванда кашидан ё то озод кардан дар чунин мавқеъ боқӣ мемонад.

3. Муаллиф пешниҳод мекунад, ки дар ҚЧ ҚТ чунин тағйиру иловаҳо ворид карда шаванд:

3.1. Дар қ. 2 м. 309 ҚЧ ҚТ илова намудани аломатҳои бандубастшавандаи зерин: а) якҷандқарата; б) аз ҷониби гурӯҳи шахсон бо маслиҳати пешакӣ; в) бо истифодаи мақоми хидматӣ; г) дар ҳолати ретсидиви хавфнок;

3.2. Дар қ. 3 м. 309 ҚЧ ҚТ илова намудани аломатҳои бандубастшавандаи зерин: а) аз ҷониби гурӯҳи муташаккил ё иттиҳоди ҷиноятӣ; б) дар ҳолати ретсидиви махсусан хавфнок; дар вазъияти ҷангӣ ё замони ҷанг;

3.3. Асоснок карда шудааст, ки дар қ. 1 м. 309 ибораи «равона шудааст» ба «бевосита равона шудааст» иваз карда шавад;

3.4. Пешниҳод карда мешавад, ки ба диспозитсияи м. 309 ҚЧ ҚТ шакли нави содир кардани ин ҷиноят, яъне содир кардани таҳрибқорӣ тавассути “ҳамлаҳои киберӣ” илова карда шавад. Дар доираи ҳамлаи киберӣ бояд ҳамчун таҷовуз ба шабакаҳои компютерӣ тавассути вуруди беиҷозати онҳо, сирояти оммавӣ бо нармафзори зараровар, забти иттилооти махфӣ ва ғайра фаҳмида шавад, ки мақсади заиф кардани амнияти иқтисодӣ ва иқтидори муҳофизии Ҷумҳурии Тоҷикистонро дошта бошанд.

Инчунин, натиҷаҳои таҳқиқот, ки дар шакли нуктаҳои илмии ба ҳимоя пешниҳодшаванда ва хулосаҳои илмӣ манзур шудаанд, шаҳодат аз навгонӣ ва сатҳи амиқи таҳқиқот медиҳанд, ки ҳамагӣ баҳри рушди илми ҳуқуқи муурофиавии ҷиноятӣ, таҷдиди қонунгузори соҳа ва бартараф намудани мушкилиҳои амалияи тафтишотӣ ва судӣ равона гардидаанд.

Асоснокӣ ва эътимоднокии хулосаҳо ва тавсияҳои дар диссертатсия зикршуда. Таҳлили диссертатсия, ақидаҳо, нуктаҳои илмӣ, хулосаҳо, мафҳумҳои илмӣ, проблемаҳои қонунгузорӣ ва амалӣ, ки аз тарафи муаллиф пешкаш шудаанд, муайян намудани мавқеи мустақили ҳеш, асосноккунии нуктаҳои илмӣ ва хулосаҳо бо истифода аз доираи кофӣ маводи илмӣ ва таҷрибаи амалӣ аз он дарак медиҳад, ки таҳқиқоти мазкур мустақилона навишта шудааст. Мундариҷаи рисолаи илмӣ шаҳодати он аст, ки муаллиф тавонистааст миқдори зиёди маводи илмӣ, қонунгузорӣ ва амалиро дар мавзӯ таҳлил кунад, ки ин ҳадафи асосиашро ташкил медиҳад. Дараҷаи эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқот ба Конститутсияи ҚТ, Консепсияи сиёсати ҳуқуқӣ дар ҚТ (2018-2028), КҶ ҚТ ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ асос ёфтааст.

Аҳамияти илмӣ, амалӣ, ва иҷтимоии натиҷаҳои диссертатсия бо нишон додани тавсияҳо оид ба истифодаи онҳо. Хулоса ва пешниҳодҳо оид ба диссертатсия бешубҳа арзиши илмӣ дошта, донишҳо ва ғояҳои мавҷударо дар илми ҳуқуқи ҷиноятӣ оид ба ҷавобгарии ҷиноятӣ барои таҳрибкорӣ, фарқияти таҳрибкорӣ аз терроризм ба таври назаррас зиёд мегардонад. Натиҷаҳои бадастомадаи муаллиф метавонанд барои такмили китобҳои таълимӣ аз фанҳои «Ҳуқуқи ҷиноятӣ», «Криминология» ва ғайра истифода шаванд. Инчунин, дастовардҳои илмии муаллифи диссертатсияро барои такмили қонунгузори ҷиноятӣ ва амалияи судӣ истифода бурдан мумкин аст.

Дар КҶ пешниҳод намудани таркибҳои нав дар шакли зайл: 1) моддаи 309.1 (Ташкили таълим ва гирифтани таълими хусусияти таҳрибкоронадошта). Диспозитсияи модда чунин пешниҳод шудааст: “Ташкили таълим ё гирифтани таълими хусусияти таҳрибкоронадошта, инчунин роҳбарӣ ё иштирок дар чунин таълим новобаста аз ҷой ва шакли таълим. ...ҷазо дода мешавад. Ҳамин кирдор,

агар: - бо истифода аз мақоми хизматӣ содир шуда бошад, - бо маблағгузорӣ намудани чунин кирдор алоқаманд бошад. ...чазо дода мешавад”; 2) моддаи 309.2 (Ташкили гурӯҳи таҳрибкорона ё иштирок дар он), яъне ҷавобгарӣ барои ташкил ва таъмини фаъолияти гурӯҳи таҳрибкорона ва сохторҳои таркибии он, ҳамчунин барои иштирок дар гуруҳи таҳрибкорона”.

Натиҷаҳо ва хулосаҳои илмии дар рафти таҳқиқоти диссертационӣ бадастомада нишон медиҳанд, ки онҳо воқеан камбудии дар илми ҳуқуқи ҷиноятӣ дар самти ҷавобгарии ҷиноятӣ барои таҳрибкорӣ ҷойдоштаро пур менамоянд.

Эродҳо ба диссертатсия ва автореферати он. Бояд қайд намуд, ки дар баробари пешниҳодҳои судманд дар сатҳи диссертатсия баъзе масъалаҳои баҳснок низ мавҷуданд, ки онҳоро қайд намуда, ба Курбонова Афзуна Азимбоевна дар шакли тавсияҳо барои таҳқиқотҳои ояндаи ӯ пешниҳод менамоем.

1. Муаллиф пешниҳод менамояд, ки мақсади таҳрибкорӣ дар ташрири нав дар чунин шакл оварда шавад “Бо мақсади ноустувор сохтани амнияти миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар самти иқтисодиёт ва мудофия” (с. 11 авторферат). Сабаб дар ҷи бошад, ки муаллиф дар пешниҳоди худ мақсади ҷиноятро ибораи “амнияти миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон”-ро илова намуд. Шарҳи муаллиф вобаста ба масъалаи мазкур талаб карда мешавад.

2. Дар саҳифаи 50-51 диссертатсия муаллиф пешниҳод менамояд, ки Ташкили таълим ва гирифтани таълими хусусияти таҳрибкоронадошта криминализатсия карда шавад. Ба фикри мо муаллиф ба таври зарурӣ пешниҳоди худро асоснок накардааст. Аз муаллиф хоҳиш карда мешавад, ки ҳолати мазкурро шарҳ диҳад.

3. Қонунгузори амалкунанда таърифҳо ва рӯйхати объектҳои дар бар намегирад, ки аҳаммияти иқтисодӣ ё мудофиявӣ дошта бошанд ва ҳамчун предмети таҳрибкорӣ баромад кунанд. Саволе ба миёнмеояд, ки муаллиф бо истифода аз кадом роҳи усулҳои предмети ҷиноятро муайян намудааст.

Албатта, камбудихои дар боло нишондодашуда сифати таҳқиқоти диссертатсионии тақризшавандаро паст намекунанд ва баҳои мусбати диссертатсияро тағйир намедиханд.

Наشري натиҷаҳои диссертатсия дар маҷаллаҳои тақризшавандаи илмӣ. Оид ба муҳтавои диссертатсия мақолаҳои илмӣ, аз ҷумла 4 мақола дар нашрияҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва 5 мақола дар нашрияҳои ватанӣ ба забонҳои тоҷикӣ ва русӣ чоп шудааст, ки ба муҳтавои диссертатсия мутобиқ доранд.

Мувофиқати автореферат ба муҳтавои диссертатсия. Таҳлили автореферат аз он гувоҳӣ медиҳад, ки он ба муҳтавои диссертатсия мувофиқат дорад. Дар автореферат натиҷаҳои асосии таҳқиқоти диссертатсионӣ, аз он ҷумла мазмуни мухтасар ва кофӣ бобҳо ва зербобҳои диссертатсия оварда шудаанд.

Мутобиқати барасмиятдарории диссертатсия ба талаботи Комиссияи Олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон. Диссертатсияи Курбонова Афзуна Азимбоевна дар мавзӯи “Ҷавобгарии ҷиноятӣ барои таҳрибкорӣ мувофиқи қонуни ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон”, ба талаботи “Дастурамал оид ба тартиби барасмиятдарории диссертатсия ва автореферати диссертатсия”, ки бо қарори Раёсати Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 31 марти соли 2022, №3 тасдиқ шудааст, мувофиқ мебошад.

Қисмати хотимавии тақриз. Таҳлили матни диссертатсия ва автореферат гувоҳи он аст, ки таҳқиқоти доктлаби дарёфти дараҷаи илмӣ Курбонова Афзуна Азимбоевна “Дастгир кардани шахс бо гумони содир намудани ҷиноят” комилан ба талаботи муқаррарнамудаи КОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ, баҳусус, ба талаботи бандҳои 31, 33, 34 ва 35 Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, мутобиқат менамояд. Бояд қайд намуд, ки хулоса ва пешниҳодҳои он метавонанд дар тақмили КҶ ҚТ истифода бурда шуда, ба дуруст бандубаст намудани ҷинояти таҳрибкорӣ дар амалия

мусоидат намоянд. Натиҷаҳои таҳқиқот, метавонанд ба сифати тавсияҳои методӣ дар фаъолияти мақомоти ҳуқуқтатбиқкунӣ, ҳангоми коркарди маводи таълимӣ ва методӣ барои донишҷӯёни муассисаҳои таҳсилоти олии истифода бурда шаванд.

Ҳамин тавр, Қурбонова Афзуна Азимбоевна, сазовори дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯйи ихтисоси 12.00.08. – Ҳуқуқи ҷиноятӣ ва криминология; ҳуқуқи иҷроӣ қазои ҷиноятӣ мебошад. Тақриз бо дарназардошти талаботҳои бандҳои 71 ва 72 Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, тахти №267 тасдиқ шудааст, омода гардидааст.

Доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дотсент,
мудири кафедраи криминалистика ва
фаъолияти экспертизаи судии факултети
ҳуқуқшиносии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон

Назаров А.Қ.

Имзои Назаров А.Қ.-ро тасдиқ менамоям.

Сардори Раёсати кадрҳо ва корҳои махсуси
Донишгоҳи миллии Тоҷикистон

Тавқиев Э.Ш.

14.02.24

Суроға: Ҷумҳурии Тоҷикистон, 734000, ш. Душанбе, Хиебони Рӯдакӣ 17. E-mail: avazjonn@mail.ru; Тел: (+992 37) 907-96-74-76